

ПРЕДМЕТНИЙ ДИСКУРС РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПІДРУЧНИКУ ДЛЯ МЕНЕДЖЕРА ОСВІТИ

І. М. Рябуха,

кандидат педагогічних наук,

завідувач кафедри англійської мови з підготовки морських фахівців за скороченою програмою

Херсонської державної морської академії

Реалізація наскрізних ліній ключових компетентностей потребує посилення соціально значущої спрямованості змісту освіти та передбачає запровадження менеджерами освіти автономії та ухвалення управлінських рішень щодо створення системи управління розвитком соціальної компетентності учнів у закладах освіти. Автором наведено контент-аналіз предметного дискурсу загальнопредметних і ключових складників соціальної компетентності, особливості організації навчально-пізнавальної діяльності та змісту навчальних предметів. Визначено підґрунтя для розвитку соціальної компетентності (закономірності засвоєння певного виду діяльності), площини розвитку (когнітивна, духовна та креативна), пріоритетні підходи (особистісно орієнтований, середовищний і діяльнісний).

Ключові слова: компетентність; ключові компетентності; соціальна компетентність; науковий підходи; модернізація змісту освіти; управління; розвиток.

Постановка проблеми. Успішне «...формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству...», що провадитиметься в порядку та межах, визначених законом України «Про освіту» (2017 р.), потребує формування й розвитку соціальної компетентності учнів, компетентності здійснення аналізу керівниками, суб'єктами освітньої діяльності та самоврядування загальнопредметних і ключових складників соціальної компетентності у навчальних програмах для 5–11 класів (2017 р.) та в змісті навчальних предметів з метою не лише створення нового покоління підручників для 12-річної школи, розробки нових ефективних методик навчання та виховання, а й управління розвитком соціальної компетентності як ключової. Потрібна цілісна переорієнтація управління освітнім процесом, яка передбачає посилення соціально значущої спрямованості змісту освіти та ухвалення

управлінських рішень щодо створення системи управління розвитком соціальної компетентності учнів у закладах освіти.

Аналіз останніх досліджень. Філософські основи соціальної компетентності особистості в контексті її соціалізації, соціального розвитку, засвоєння нею соціального досвіду, соціальної суб'єкт-суб'єктної взаємодії та зв'язків досліджували А. Адлер, Л. Буєва, Л. Виготський, Е. Еріксон, Ж. Делор, А. Маслоу, Т. Парсонс, К. Роджерс, Н. Смелзер, А. Харчев й інші [2; 11].

Ідеї, моделі та основні положення компетентнісного підходу, способи його впровадження в практику загальної середньої освіти, теоретичне осмислення різних підходів до аналізу та розуміння суті компетентності як дидактичної категорії й об'єкту управління та розвитку компетентнісної освіти висвітлено в працях сучасних українських і зарубіжних учених: Н. Бібік, Л. Калініної, В. Козирева, І. Зімньої, Д. Куллахана, В. Ледньова, О. Савченко, Дж. Равен, Н. Родіонової, М. Рябухи, А. Хуторського, В. Хутмахера, С. Шишова та інших. [3;4; 5; 6; 7; 10]. Проблеми добору компетентнісно орієнтованого змісту навчальних предметів у профільній школі та розвитку ключових компетентностей на засадах інтегративного підходу досліджували М. Бурда, О. Пометун, Л. Величко, М. Жалдак, О. Топузов, О. Надтока, В. Лапінський та інші [1; 8; 9; 12].

Мета статті — розкрити результати контент-аналізу предметного дискурсу загальнопредметних і ключових складників соціальної компетентності, дотримання яких покращить її формування та теоретичне обґрунтування системи управління розвитком соціальної компетентності учнів у закладах освіти.

Виклад основного матеріалу. Реалізація наскрізних ліній ключових компетентностей, до яких віднесено й соціальну та громадську компетентність, потребує переорієнтації методичної системи навчання та виховання й розвитку та управління ними; виокремлення кола «знання-уміння-навички», відповідно до академічного рівня Державного стандарту загальної середньої освіти, який опановують учні 8–11 класів, що детермінують соціальний контекст та прикладну спрямованість змісту підручників і на цій основі теоретичного обґрунтування системи управління розвитком соціальної компетентності учнів. Для цього керівникам та суб'єктам освітньої діяльності необхідно:

- знайти загальнопредметні компетентності — ціннісно-сміслові, загальнокультурні, навчально-пізнавальні, інформаційні, соціально-трудова та самоменеджменту у кожному навчальному предметі (табл. 1);
- визначити ключові складники соціальної компетентності — комунікативні, рольові, громадянські та взаємодії з оточенням (табл. 1);
- сконструювати відповідні систематизовані переліки об'єктів реальної діяльності (природні, культурні, історичні та соціальні явища; факти, гіпотези, ідеї, теорії та технології; способи діяльності) під час визначення або вивчення нового матеріалу на кожному предметі;

- спроектувати предметний дискурс загальнопредметних і ключових складників соціальної компетентності (виділити наскрізні лінії предметного розвитку соціальної компетентності учнів);
- узагальнити встановлені складники до надпредметного рівня за об'єктами та за способом дій (зокрема, через використання групових та колективних методів організації навчально-пізнавальної та дослідно-пошукової діяльності під час вивчення кожного предмета).

Таблиця 1

Розподіл загальнопредметних компетентностей і ключових складників соціальної компетентності в змісті предметів

Навчальний предмет	Загальнопредметні компетентності	Ключові складники СК
Математика	знання про: функціональні залежності, способи застосування числових послідовностей, систему координат, подібність фігур, математичне моделювання, математичну статистику, подію, ймовірність, випадковість; навички: виконання арифметичних дій, візуалізації математичних об'єктів тощо;	<ul style="list-style-type: none"> • усне спілкування (монолог, діалог, полілог); • спостереження, слухання, • читання; • фіксування інформації, передавання своїми словами; • виконання ролей (учня, громадянина, члена родини, організатора, адміністратора, споживача, користувача, виробника знань й інформації, інформаційних продуктів);
Українська мова	знання про: частини мови, члени речення; способи використання прямої та непрямої мови, різних типів речень; вміння використовувати різні стилі, типи та жанри мовлення; навички усного й писемного мовлення тощо;	
Література	знання: видатних письменників України та світу, їх кращі твори; навички: передавання змісту своїми словами, критичної оцінки творів;	
Художня культура	знання про: релігії як явища культури, культурні надбання цивілізації, українського суспільства, формування естетичного смаку тощо;	
Іноземна мова	знання: основних синтаксичних, семантичних, граматичних та фонетичних закономірностей мови; розуміння усного й писемного мовлення, вміння: використовувати мову для представлення себе, свого оточення, своєї країни, розв'язання комунікативних завдань тощо;	

Історія	<p>знання: імен визначних історичних постатей, назв видатних культурних пам'яток, найважливіших договорів і документів, війн, основних збройних конфліктів та національно-визвольних повстань, найбільш важливих історичних фактів і подій (обставин, місць, учасників, результатів, наслідків); історії держави, особливостей становища українців у різні історичні періоди, історично-політичних особливостей козацтва;</p> <p>про: закономірності суспільного розвитку, історичні періоди; взаємозв'язок минулого й сучасного;</p> <p>навички: роботи з картою, аналізу документів тощо;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • самопрезентація; • міжкультурне спілкування; • взаємодія в групі, співробітництво, знаходження компромісів; • робота з різними інформаційними джерелами; • використання технічних пристроїв взаємодії з оточенням; • рухова координація; • активний відпочинок, змістовне дозвілля; • використання образів (символьних, художніх, словесних, зорових, слухових); • конструювання запитань і відповідей; • написання документів; • розв'язання життєвих проблем.
Фізика	<p>знання про: фізичні величини, будову речовин, способи взаємодії в просторі (теплопередача, поширення хвиль і полів), закономірності переміщень тіл, закони збереження і перетворення енергії;</p> <p>навички спостереження та експериментування;</p> <p>знання про: небесну сферу, різновиди і розташування небесних світил, календар, поясний та місцевий час, причини змін дня та ночі, пори року; вплив Сонячної активності на життя людей тощо;</p>	
Астрономія		
Інформатика	<p>знання про: інформацію та її надвидову категорію «соціальна інформація» (носії, способи отримання, зберігання, передавання, представлення інформації та соціальної інформації), апаратний та програмний складники інформаційних систем, мови програмування, інформаційно-пошукові системи, мережі (Internet), соціальні мережі, електронну пошту, телеконференції; навички роботи з текстовими та графічними редакторами, електронними таблицями, базами даних;</p>	
Біологія	<p>знання про: реальні об'єкти й процеси живої природи, роль флори та фауни в житті людини; організм людини - опорно-рухову систему, фізіологічні основи мовлення, основи психічної діяльності, центральну нервову систему; знання про: поведінку, середовище існування людини, ери й періоди розвитку Землі, основні екологічні проблеми сучасності; здоров'я, форми й методи його збереження, правила особистої гігієни; принципи функціонування біологічних систем; вміння: спостерігати, встановлювати гармонійні зв'язки з природою тощо.</p>	

Таблиця 1 (Продовження)

Хімія	знання про: речовини – їх склад і властивості, основні хімічні закони, типи хімічних реакцій, найважливіші хімічні виробництва, значення органічної хімії для охорони здоров'я, вплив хімічної промисловості на довкілля, побутової хімії на людину тощо;	
Географія	знання про: цілісний географічний образ Землі та України, територіально-адміністративні одиниці, економіко-географічне та геополітичне положення країни, особливості національного складу населення, господарський комплекс і трудові ресурси держави, раціональне природокористування, господарське значення ресурсів, галузі соціальної сфери, міжнародні організації, глобальні проблеми людства тощо; навички: орієнтації на місцевості, картографічної грамотності тощо;	
Право-знавство	знання про: права та свободи людини, права й обов'язки членів родини (опіка, піклування), права неповнолітніх; соціальні правила й суспільні норми, міру відповідальності неповнолітніх за правопорушення та злочини, правомірну поведінку, правову ситуацію, кримінальну відповідальність; форми участі громадян у житті держави, громадські об'єднання; демократичні та національні цінності тощо;	
Економіка	знання про: економічні системи, виробництво, підприємство, господарську діяльність, конкуренцію, економічні ресурси, потреби людини, форми та функції грошей, основні джерела доходів і витрат сім'ї, індекс людського розвитку, соціальний захист, соціальне партнерство, міжнародні економічні об'єднання вміння розраховувати сімейний бюджет тощо;	
Фізична культура Захист Вітчизни	знання про: фізичну культуру та основи фізичного здоров'я, вікові особливості; оздоровчі системи, способи збереження й зміцнення здоров'я, підтримання й підвищення фізичної працездатності; навички: самоконтролю, гри у команді, дотримання правил, самостійного виконання фізичних вправ, ведення здорового способу життя; знання про: основні вимоги міжнародного гуманітарного права, стратегію й тактику; вміння діяти в різних умовах тактичних обставин, переносити фізичні навантаження тощо.	

Таблиця 1 (Закінчення)

Основи здоров'я	<p>знання: основ міжнародного й національного законодавства щодо безпеки здоров'я, ознак соціальної зрілості, ознак техногенних аварій, основних принципів порятунку й захисту людей, характеристик захисних реакцій організму, засобів попередження захворювань, способів саморегуляції, правил поведінки в екстремальних умовах надзвичайних ситуацій різного походження;</p> <p>про: індивідуальну, громадянську та національну безпеку, глобальну, інформаційну, соціальну та екологічну небезпеку, вплив поведінки (тютюнокуріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин, ранніх статевих контактів) на здоров'я людини;</p> <p>навички: оцінки індивідуального рівня здоров'я, контролю за якістю побутових умов, харчування, надання першої допомоги, дотримання правил особистої гігієни, самозахисту, поведінки на природі, у різних соціальних групах, надання першої медичної допомоги, виконання найпростіших рятувальних робіт</p>	
-----------------	--	--

Контент-аналіз навчальних програм для загальноосвітніх навчальних закладів здійснено з метою виокремлення відомостей про людину як біологічну та соціальну істоту та про Всесвіт — закономірності існування й розвитку, взаємодію біологічних, фізичних і соціальних об'єктів, структуру суспільних та правових відносин. Керівникам, суб'єктам освітньої діяльності на самоврядування на основі контент-аналізу предметного дискурсу загальнопредметних і ключових складників соціальної компетентності необхідно врахувати також особливості організації навчально-пізнавальної діяльності. Розглянемо детально на прикладі вивчення української мови, художньої культури та літератури, що має організовуватися як ознайомлення з однією з форм духовної діяльності людини та надавати естетичне задоволення задля формування Людини Культури цифрової доби. Провідним завданням вивчення української мови має бути опанування її як засобу пізнання, комунікації й впливу на співрозмовника, самовираження людини, засобу зв'язку поколінь через вивчення особливостей спілкування людей у різних історичних періодах суспільного розвитку, звернення уваги на діалекти та мови національних меншин. Розширення мислеформувальної функції мови уможливіє розвиток мислення, уяви, пам'яті, креативності й таким чином спричинить прискорення соціального розвитку особистості. Збільшення кількості тем для творів і діалогів із життєвого досвіду учнів слугуватиме зближенню реальної життєвої та навчальної діяльності; ознайомленню зі сленгом учнів, як молодіжною мовою та сприятиме

соціальної адаптації. Написання переказів (докладних, стислих, вибіркових) і творів (описів, роздумів, оповідань, есе) на морально-етичні теми, тематичних виписок (докладів, рефератів) суспільних проблем також сприятиме формуванню соціально значущих ставлень та переконань учнів, виробленню активної життєвої позиції.

Пріоритетом у вивченні художньої культури й літератури (української та світової) має бути визначено розвиток загальної культури, формування естетичних смаків учнів через ознайомлення з найкращими прикладами національних і світових культурних здобутків із використанням презентацій і фільмів. У процесі добору тем для творів мають враховуватися як загальноцивілізаційні та глобальні проблеми, так і локальні проблеми (молодіжні зокрема), а також постаті сучасних героїв, громадських діячів, моральних авторитетів нації як моральне підґрунтя у формуванні ціннісних орієнтацій та особистісних переконань учнів. Розвиток мислення учнів бажано здійснювати шляхом критичного аналізу та через знаходження прихованого змісту творів, прослуховування аудіо- й перегляд відеовідрізків з подальшим оцінюванням задля збільшення обізнаності в проблемах суспільства, формування власної думки учнів щодо почутого та побаченого.

Вивчення іноземної мови має бути спрямовано на формування комунікативної, полікультурної, громадянської соціальної компетентності, соціальної відповідності через ознайомлення з іншими культурами, використання мови для здійснення іншомовного спілкування з дотриманням інтеграції всіх видів мовленнєвої діяльності — аудіювання, говоріння, читання та письма (з використанням текстів, насичених специфічним змістом для профільного спілкування).

Правознавство надає змогу виховати в учнів правові орієнтири, сформувати повагу до свободи та демократії як фундаментальних цінностей суспільства, громадянську самовідданість, усвідомити значення соціально нормованої поведінки, опанувати юридичні знання та набути соціального досвіду. Зважаючи на реалії сьогодення, завданнями практичної частини предмета має бути ознайомлення з алгоритмами поведінки в різних кримінальних ситуаціях, формування позиції щодо розв'язання конфліктів шляхом діалогу. Пріоритетним спрямуванням вивчення історії (всесвітньої та української) має стати розуміння того, що всі сфери людської діяльності є взаємопов'язаними, а людина — суб'єктом і творцем історичного процесу. Практична частина цих предметів має формувати вміння визначати основні характеристики історичних подій, групувати факти за окремими ознаками, співвідносити одиничні факти та типові явища, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Слід звернути увагу й на проблеми сучасного повсякденного життя, особливості суспільних взаємовідносин, наслідки подій для соціального розвитку й життя людей задля того, щоби навчитися пояснювати сутність соціальних процесів, визначати зміст подій та критично їх оцінювати, порівнювати ідеї та цінності, характерні для різних історичних періодів, країн і національностей, та розвивати здатність до критичного мислення.

Комісія з географічної освіти МГС: 1) спирається на те, що географія є необхідною умовою розвитку відповідальних й активних громадян світу сьогодення та майбутнього; 2) вважає, що географія може бути джерелом інформації, можливостей і стимулів усіх рівнів освіти; 3) розуміє, що молоді потрібно більше компетентностей задля забезпечення ефективного міжнародного співробітництва у галузях економіки, політики, культури й охорони навколишнього середовища у глобалізованому світі; 6) підтримує принципи, проголошені Хартією Організації об'єднаних націй [Цит.: за 12, с. 59].

Навчання географії у 8–9 класах через широке використання віртуальних подорожей має зробити певний внесок у розвиток уяви та геопросторового мислення учнів, розуміння топографічних та національних особливостей своєї Батьківщини, формування в учнів уявлення про етнографічні групи українців, корінні народи та національні меншини, міграційні процеси в Україні. Використання навчальних дебатів та дискусій під час вивчення окремих тем сприятиме більш глибокому розумінню особливостей соціальних проблем, окресленню шляхів і встановленню реальних можливостей усунення їх причин. Дебати й дискусії, присвячені викидам, соціально-економічним та глобальним проблемам людства, нададуть можливість усвідомити роль громадськості взагалі та кожного члена суспільства зокрема в їх розв'язанні, сприятимуть формуванню активної громадянської позиції, громадянської та соціальної компетентності.

Зауважимо, що навчальні дебати вважаємо педагогічно доцільним методом соціального розвитку особистості та соціальної компетентності, який надає змогу задовольнити прагнення учнів виокремитися серед інших; розвинути здатність до креативного сприйняття інших поглядів на проблему, готовність до знаходження консенсусу; навчити відрізняти головне від другорядного, добирати належні аргументи й докази для підтвердження або спростування висунутих тверджень; сприяти виробленню власної життєвої позиції та ціннісних орієнтацій. Для розв'язання конкретних життєвих проблем учнів пропонуємо можливі теми для навчальних дебатів, наприклад, «Я маю більше прав, ніж обов'язків!?!», «Свобода — це коли все можна», «Демократія — найбільше досягнення цивілізації».

Вивчення економіки, як змістового складника розвитку соціальної компетентності сприятиме формуванню в учнів адекватних уявлень про зміст економічних явищ, їх взаємозв'язок з рівнем життя; розвитку соціальної адаптації до змін, які відбуваються в українському суспільстві, орієнтації в навколишньому світі, а також його майбутнім змінам, розвитку економіки знань у країні. Розглядаючи людину як суб'єкт соціально-економічних відносин, учасника господарського життя, практична частина має бути спрямована на опанування учнями ролі споживача, виробника, підприємця; вихованню рис та якостей, які сприятимуть формуванню конкурентоспроможної особистості на ринку праці. Економічні ігри дозволять учням краще зрозуміти сучасну організацію виробництва в країні та світі, його інф-

раструктуру, зовнішню політику країни, зміст показників соціально-економічного розвитку та якості життя.

Вивчення природничих дисциплін дозволяє формувати науковий світогляд учнів, екологічну культуру та екологічну відповідальність, розвивати уявлення про цілісну картину світу, усвідомлювати роль і місце людини у довкіллі. Учні мають усвідомлювати взаємозв'язок фізики, хімії та біології, значення цих наукових галузей для збереження природи й цивілізації, розвитку суспільного господарства та людини як соціальної істоти. Визначена логіка вивчення основних об'єктів реальності надає змогу забезпечити розвивальний характер навчання, опанування учнями методів наукового пізнання, формування теоретичного мислення. На уроках цього циклу учні мають змогу висувати гіпотези, описувати результати спостережень та експериментів, оволодівати вимірювальними навичками, способами взаємодії з оточенням (природним і технічним). Запровадження інтерактивних прийомів опанування нового матеріалу: конструювання діалогів учених про значущість і наслідки їх наукових відкриттів, переказ підготовлених вчителями текстів за наведеним планом, диктантів, що вимагають трактування матеріалу своїми словами — все це суттєво впливатиме на розвиток комунікативного складника соціальної компетентності. Використання педагогічно доцільних раціонально відібраних форм організації навчання дозволить на більш якісному рівні реалізовувати міжпредметні зв'язки, розвивати здатність учнів до узагальнення й систематизації.

Висновок. Соціальна компетентність є ключовою, оскільки вона є узагальненим комплексом здобутих знань, умінь і стосунків, що встановлюються в процесі засвоєння всього змісту освіти та забезпечують нормальну життєдіяльність людини в соціумі; формується та виявляється в соціальній, навчальній, громадській, суспільній видах діяльності; характеризує людину як істоту соціальну, як суб'єкта життєдіяльності, та її взаємовідносини із суспільством, соціумом, стосунки з іншими людьми.

Соціальна компетентність стосуються всіх навчальних предметів і спрямована на посилення мотивації, пізнавального інтересу до навчання, на опанування системи знань, узагальнених у таблиці 1 (когнітивний складник), формування навичок соціально нормованої та рольової поведінки через систему тренінгів і виховних заходів, на вироблення в учнів здатності застосовувати знання й уміння та досвід у різних видах діяльності, реальних життєвих ситуаціях (особистісний складник); адаптацію та соціалізацію учнів через збагачення соціального досвіду (діяльнісний складник) шляхом опанування різних видів діяльності (суспільно-активна, навчально-пізнавальна, дослідно-пошукова, творчо-креативна, громадянська). Контент-аналіз надав змогу визначити підґрунтя для розвитку соціальної компетентності — закономірності засвоєння певного виду діяльності, площини розвитку — когнітивну (пізнання себе й світу), духовну (формування цінностей, мотивації, переконань) та креативну (виявлення творчості в різних видах діяльності), пріоритетні підходи —

особистісно орієнтований, середовищний і діяльнісний. Соціальна компетентність залежить від цілісності змісту, що містить систему знань про себе, навколишній світ, взаємодію (фізична, біологічна, економічна, суспільна, правова) з іншими людьми, взаємодію суспільних структур і соціального устрою, етапності процесів формування та її розвитку на міжпредметній основі в системі управління закладу освіти. Актуальним є дослідження розвитку соціальної компетентності учнівської молоді в полікультурному середовищі, саморозвиток соціальної компетентності у взаємозв'язку із соціальним та емоційним розвитком особистості.

Використані джерела

1. Бурда М. І. Реалізація наскрізних ліній ключових компетентностей у підручниках з математики / М. І. Бурда // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць / Ін-т педагогіки НАПН України. — К.: «Педагогічна думка», 2017. — Вип. 19. — С. 642–652.
2. Делор Ж. Образование: сокровище сокровищ / Жак Делор. — М.: UNESCO, 1996. — 53 с.
3. Зимняя И. А. Ключевые компетенции — новая парадигма результата современного образования [Електронний ресурс] / Ирина Александровна Зимняя // Режим доступу: Интернет-журнал «Эйдос». — 2006. — 5 мая. <http://www.eidos.ru/journal/2006/0505.htm>. — Назва з екрана.
4. Калініна Л. М. Наукові підходи і методи вивчення особистості учня: аспекти розкриття теми у підручнику менеджера / Л. М. Калініна // Проблеми сучасного підручника: Зб. наук. праць / Ін-т педагогіки АПН України. — К.: Педагогічна думка, 2006. — Вип. 6. — С. 250–258.
5. Калініна Л. М. Моделі компетентнісного підходу в управлінні загальною середньою освітою у змісті підручника для менеджера освіти / Л. М. Калініна, І. М. Рябуха // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць / Ін-т педагогіки АПН України. — К.: «Педагогічна думка», 2010. — Вип. 1 (10). — С. 642–652.
6. Калініна, Л. М. Теорія і практика функціонування обласного ліцею інтернатного типу: наук.-метод. посібн. / Л. М. Калініна, Н. В. Кнорр, М. І. Рябуха — Київ — Херсон: Айлант, 2004. — 304 с.
7. Компетентностный подход в педагогическом образовании: коллект. моногр. / под ред. В. А. Козырева, Н. Ф. Родионовой, А. П. Тряпиценой. — СПб.: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2005. — С. — 77. — 392 с.
8. Лапінський В. В. Ретроспективно-порівняльний аналіз змістових ліній навчання основ інформатики в Україні / В. В. Лапінський // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. — 2008. — № 6 (18). — С. 4–10.
9. Лапінський В. В. Психолого-педагогічна і дидактична проблематика активного навчання у сучасному навчальному середовищі // В. В. Лапінський, І. Ю. Регейло // Вища освіта України. — 2012. — Вип. 3. — С. 595–605.
10. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Джон Равен; пер. с англ. — М.: Когнито-Центр, 2002. — 396 с. (англ., 1984 р.)
11. Рябуха І. М. Розвиток соціальної компетентності ліцеїстів у навчальному процесі: автореф. дис. канд. пед. наук: [спец.] 13.00.09 — теорія навчання / І. М. Рябуха. — К., 2012. — 23 с.

12. Топузов О. М. Становлення компетентнісно зорієнтованої географічної освіти / О. М. Топузов, Л. П. Вішнікіна // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць / Ін-т педагогіки НАПН України. — К.: «Педагогічна думка», 2017. — Вип. 19. — С. 57–68.

References

1. Burda M. I. Realizatsiia naskriznykh linii kluchovykh kompetentnosti u pidruchnykakh z matematyky / M. I. Burda // Problemy suchasnoho pidruchnyka: zb. nauk. prats / In-t pedahohiky NAPN Ukrainy. — K.: «Pedahohichna dumka», 2017. — Vyp. 19. — S. 642–652.
2. Delor Zh. Obrazovanie: sokrytoe sokrovishhe / Zhak Delor. — M.: UNESCO, 1996. — 53 s.
3. Zimnjaja I. A. Kljuचेvyе kompetencii — novaja paradigma rezul'tata sovremennoho obrazovanija [Elektronnij resurs] / Irina Aleksandrovna Zimnjaja // Rezhim dostupu: Internet-zhurnal «Jejdos». — 2006. — 5 maja. <http://www.eidos.ru/journal/2006/0505.htm>. — Nazva z ekrana.
4. Kalinina L. M. Naukovi pidkhody i metody vyvchennia osobystosti uchnia: aspekty rozkryttia temy u pidruchnyku menedzhera / L. M. Kalinina // Problemy suchasnoho pidruchnyka: Zb. nauk. prats / In-t pedahohiky APN Ukrainy. — K.: Pedahohichna dumka, 2006. — Vyp. 6. — S.250–258.
5. Kalinina L.M., Knorr N. V., Riabukha M. I. Teoriia i praktyka funktsionuvannia oblasnoho litseiu internatnoho typu: Nauk.-metod. posibn. / L. M. Kalinina, N. V. Knorr, M. I. Riabukha — Kyiv — Kherson: Ailant, 2004. — 304 s.
6. Kalinina L. M. Modeli kompetentnisnoho pidkhodu v upravlinni zahalnoiu serednoiu osvitoiu u zmisti pidruchnyka dlia menedzhera osvity / L. M. Kalinina, I. M. Riabukha // Problemy suchasnoho pidruchnyka: zb. nauk. prats / In-t pedahohiky APN Ukrainy. — K.: «Pedahohichna dumka», 2010. — Vyp. 1 (10). — S. 642–652.
7. Kompetentnostnyi podkhod v pedahohycheskom obrazovanii: kollekt. monohr. / pod red. V. A. Kozыgeva, N. F. Rodyonovoi, A. P. Triapytsynoi. — SPb.: Yzd-vo RHPU ym. A. Y. Hertseny, 2005. — S. — 77. — 392 s.
8. Lapinskyi V. V. Retrospektyvno-porivnialnyi analiz zmistyvykh linii navchannia osnov informatyky v Ukraini / V.V.Lapinskyi // Informatyka ta informatsiini tekhnolohii v navchalnykh zakladakh. — 2008. — № 6 (18). — S.4–10.
9. Lapinskyi V. V. Psykholoho-pedahohichna i dydaktychna problematyka aktyvnoho navchannia u suchasnomu navchalnomu seredovyschi // V. V. Lapinskyi, I. Iu. Reheilo // Vyscha osvita Ukrainy. — 2012. — Vyp. 3. — S. 595–605.
10. Raven Dzh. Kompetentnost v sovremennom obshchestve: vyjavlenye, razvytye y realizatsiia / Dzhon Raven; per. s anhl. — M.: Kohnyto-Tsentr, 2002. — 396 s. (anhl., 1984 r.)
11. Riabukha I. M. Rozvytok sotsialnoi kompetentnosti litseistiv u navchalnomu protsesi: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: [spets.] 13.00.09 — teoriia navchannia / I. M. Riabukha. — K., 2012. — 23 s.
12. Топузов О. М. Становлення компетентнісно зорієнтованої географічної освіти / О. М. Топузов, Л. П. Вішнікіна // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць / Ін-т педагогіки НАПН України. — К.: «Педагогічна думка», 2017. — Вип. 19. — С. 57–68.

Рябуха И. М.

ПРЕДМЕТНЫЙ ДИСКУРС РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ В УЧЕБНИКЕ ДЛЯ МЕНЕДЖЕРА ОБРАЗОВАНИЯ

Реализация сквозных линий ключевых компетентностей осуществляется в ракурсе усиления социально значимой направленности содержания образования, предусматривает внедрение менеджерами образования автономии и принятие управленческих решений в контексте создания системы управления развитием социальной компетентности учеников в заведениях образования. Автором приводится контент-анализ предметного дискурса общепредметных и ключевых составляющих социальной компетентности, особенности организации учебно-познавательной деятельности и содержания учебных предметов; теоретические основы для развития социальной компетентности — закономерности усвоения определенного вида деятельности, направления развития — когнитивная, духовная и креативная, приоритетные научные подходы — личностно ориентированный, средовой и деятельностный.

Ключевые слова: компетентность; ключевые компетентности; социальная компетентность; научные подходы; модернизация содержания образования; управление; развитие.

Riabukha I.

SOCIAL COMPETENCY DEVELOPMENT: SUBJECT DISCOURSE IN THE TEXTBOOK FOR MANAGERS OF EDUCATION

Annotation. Implementation of straight-through lines of key competences is being done taking into account the reinforcement of orientation trend to social significance of the content of education. It presupposes introduction of the autonomy of the education managers in decision making in the context of creation of the management system of students' social competence development in educational institutions. The author provides content analysis of subject discourse for pan-subject and key constituents of social competence, peculiarities of the arrangement of educational and cognitive activity and content of subjects from the point of view of education managers. Theoretical background for the development of social competence is also disclosed: patterns for mastering of a definite type of activity, planes of development — cognitive (perception of the world and self-perception), spiritual (formation of values, motivation, creed) and creative (demonstration of creativity in different types of activity). Personality-oriented, environmental and activity approaches were of the prime priority during the research. Social competence is integrated into all educational subjects and is aimed at enhancement of motivation, cognitive interest to learning, mastering the system of knowledge (cognitive constituent). It is also directed at formation of skills for socially standardized and role behaviour using the system of trainings and pedagogical measures, development of students' ability to apply their knowledge and skills in different kinds of activity of real-life situations (personal constituent), as well as adaptation and socialisation of students with the help of their social experience enrichment (activity constituent) through mastering of different types of activity (public, educational and cognitive, research, creative, civil).

Keywords: competence, key competences, social competence, scientific approach, modernization of the content of education, management, development.